

MUTAȚII PRIVIND SITUAȚIA POLITICĂ A STATELOR DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE SUD-EST ÎN ANUL 1918

Constantin I. Stan

La începutul primului război mondial, Europa cuprindea un număr de 23 state, din care trei mari puteri - Rusia, Germania și Austro-Ungaria încorporau majoritatea suprafeței continentului european. Rusia deținea cel mai întins teritoriu și avea cea mai numeroasă populație (145 milioane locuitori). Ea era urmată de Germania (65 milioane), Austro-Ungaria (52 milioane locuitori), Marea Britanie (45 milioane), Franța (39,6 milioane) și Italia (35 milioane) ¹. Dintre cele 23 de state existente, 20 erau monarhii și doar trei republici: Franța, Elveția mai întâi, iar din 1910 Portugalia.

În pofida existenței a trei mari imperii, tendința de democratizare era evidentă. În anul 1906 Austria a introdus votul universal, iar în 1912 Italia. Rusia țaristă primea o constituție în 1906, dar rămânea în urmă din punct de vedere politic. Cu toate că după revoluția din 1905-1907 au fost adoptate o serie de reforme, drepturile popoarelor asuprite nu erau recunoscute, autoritățile țariste promovând o politică sistematică de desnaționalizare a românilor, polonezilor, finlandezilor, ucrainenilor, letonilor, estonilor, lituanienilor. O situație similară exista în Austro-Ungaria. Interesant de subliniat este faptul că la o populație de 52 milioane locuitori, 12 milioane erau germani, 10 milioane unguri - deci reprezentau mai puțin de jumătate, - 6,5 milioane cehi, 2 milioane slovaci, peste 5 milioane ucraineni, 3,5 milioane români, 700.000 de italieni ². Națiunile asuprite din imperiul dualist formau majoritatea populației.

Treptat, în timpul desfășurării războiului, crește în intensitate lupta de eliberare a popoarelor subjugate de ruși, austro-ungari și germani. O primă breșă a fost prăbușirea la începutul anului 1917 a țarismului prin abdicarea țarului Nicolae al II-lea. Popoarele asuprite au renăscut la viața națională. Românii basarabeni au organizat o serie de congrese și consfătuiri ale țăranilor, învățătorilor, ostașilor, studenților. La 3/16 aprilie 1917 a fost înființat Partidul național Basarabean. Programul acestei formațiuni politice, întocmit de un grup de inițiativă, alcătuit din Anton Crihan, Gheorghe Andronache, Ion Buzdugan, Nicolae Cernei și Iorgu Tudor prevedea: 1) Exproprierea pământului agricol fără nici un fel de despăgubire; 2) Școlile trebuiau să fie românești, la care să învețe toți fără restriște de rasă, sex, religie; 3) Limba moldovenească (românească) să fie introdusă în instituțiile de stat, administrație, justiție, armată, biserică; 4) Recruții să nu mai fie duși în alte gubernii pentru satisfacerea serviciului militar; 5) Necesitatea obținerii autonomiei interne; 6) Crearea unui Sfat al Țării, alcătuit din împuterniciții tuturor păturilor moldovenești și ale altor neamuri conlocuitoare va fi singurul cârmuitor în Basarabia ³.

La 2/15 decembrie 1917, în temeiul Declarației drepturilor popoarelor din Rusia, elaborată din inițiativa lui V.I. Lenin, Sfatul Țării din Basarabia a proclamat Republica

1. Cf. Antonio Bonifacio, *Historie de monde contemporaine*, Paris, 1966, p. 5.

2. Constantin Nuțu, *România în anii neutralității (1914-1916)*, București, 1972, p. 27.

3. Iorgu Tudor, *Amintiri*, vol II. După unire în țara liberă (manuscris aflat în posesia prof. Gh. Vioreanu care ni l-a pus la dispoziție cu deosebită amabilitate). f. 25.

Democratică Moldovenească parte componentă a Republicii Federative Democratice Ruse.

Concomitent cu ridicarea la luptă a românilor basarabeni au loc frământări politice în rândurile altor popoare din Imperiul rus. Polonezii din Rusia și-au intensificat activitatea. Din inițiativa lui Lednicki, a lui I.J. Paderewski și a altor lideri politici, cu acordul grupurilor poloneze din Rusia, Austria și Germania s-a creat un organism central intitulat Comisia Națională Executivă Poloneză care a hotărât crearea unui Comitet Național Polonez. În 1917 a avut loc o conferință a fruntașilor politici polonezi în localitatea elvețiană Lausanne, la care s-a afirmat necesitatea creării unui stat polonez independent prin unificarea celor trei părți componente ale fostei Polonii⁴. În paralel cu transformările politice în teritoriile poloneze se intensifică acțiunea organizării unităților militare de voluntari. Pe teritoriul Rusiei au fost formate trei corpuri de armată, primul comandat de generalul Dowbor Musnicki, al doilea de generalul Stankiewicz, iar al treilea de generalul M. Chelis. La 4 iunie 1917 a fost creată prin decretul președintelui republicii franceze R. Poincaré o armată poloneză în Franța⁵.

Profunde schimbări politice au loc și în teritoriile monarhiei dualiste. Cehii și slovacii și-au perfecționat în anii războiului organizarea politică. La Paris funcționa Consiliul Național Cehoslovac în frunte cu profesorul Thomas G. Masaryk (președinte), dr. M.R. Stefanik, membru al Academiei Franței și ofițer în armata franceză, iar E. Benes (secretar general). În S.U.A. exista Alianța Națională Cehă, condusă de L.J. Ficher din Chicago (președinte), Charles Pergler din Iowa (vicepreședinte) și J. Tyrzick - secretar. Tot în Statele Unite funcționa Liga Slovacă care având ca președinte pe A. Mamatej din Pittsburg. În Anglia exista Comitetul cehoslovac, iar pe pământul Elveției se găsea Liga Cehoslovacă. În România cehii și slovacii formau Societatea Boemia⁶.

O intensificare a activității politice întâlnim și în rândurile popoarelor iugoslave. Încă din 15 mai 1915 s-a constituit Comitetul iugoslav condus de patriotul croat Anté Trumbic, avocat și președinte al Partidului Național Croat. Noul organism politic, cu sediul la Londra, își propunea eliberarea și unitatea națională a sârbilor, croaților și slovenilor. Un rol politic deosebit l-a avut Declarația din 20 iulie 1917 elaborată de organizațiile politice iugoslave întrunite în cadrul unei Conferințe din Insula Corfu. Documentul semnat de Nicolas Pasic și Ante Trumbic, evidențiază identitatea de vederi între sârbi, croați, sloveni, care își propun înlăturarea dominației străine și crearea unui stat liber, național și independent, "o monarhie constituțională democratică și parlamentară". Numele statului federal preconizat va fi Regatul sârbo-croato-sloven. Teritoriul noului stat va cuprinde "tot teritoriul pe care națiunea noastră, în cele trei denumiri, trăiește în mase compacte (...). Națiunea noastră nu cere nimic din ceea ce nu este al ei, ea pune problema eliberării de sub dominația austro-ungară și a unirii cu Serbia și Muntenegru într-un stat unic, formând un tot indivizibil"⁷.

4. Antoine Gorski, *La Pologne et la Guerre*, Paris, 1922, p. 197-198.

5. Ibidem, p. 205; vezi detalii M. Merlot, *L'armée polonoise*, Paris, 1919, passim.

6. Arhivele statului București (în continuare se va cita Arh. St. București), fond Vasile Stoica, I, dos. 35/1918, f. 3. Referat întocmit de Charles Pergler în 6 martie 1918 și înaintat secretarului de stat al S.U.A.

7. Cf. Ivo J. Lederer, *Yugoslavia at the Paris Peace Conference. A Study in Frontiersmaking*, London, New-Haven, 1963, p. 26; vezi și Viorica Moisuc, *Iugoslavia, în Afirmarea statelor naționale independente unitare din centrul și sud-estul Europei (1821- 1923)*, București, 1979, p. 105-106.

Un rol important în restructurarea politică a Europei în 1918 l-a avut lansarea la 8 ianuarie a celebrilor 14 puncte ale președintelui S.U.A., W. Wilson. Potrivit documentului este necesară înlăturarea diplomației secrete. Acordurile politice internaționale trebuie cunoscute. Suprimarea barierelor economice, libertatea absolută a navigației pe mări erau stipulate în cadrul acestor puncte. În același timp, documentul solicita evacuarea tuturor teritoriilor ruse și reglementarea tuturor chestiunilor privind Rusia în așa fel încât ea să-și asigure fără nici o piedică dezvoltarea sa politică și națională. Totodată, în cele 14 puncte se prevedea ca: "Belgia să fie evacuată și restaurată, fără nici o tentativă de a limita suveranitatea de care se va bucura ca și celelalte națiuni libere". Articolul 8 al programului wilsonian se referă la teritoriul Franței care trebuie întregit prin alipirea Alsaciei și Lorenei. Articolul următor era legat de o reajustare a frontierelor italiene. Referitor la popoarele din Austro-Ungaria, nu se prevedea obținerea independenței, ci doar crearea condițiilor cât mai curând posibil unei dezvoltări autonome. Punctul 11 al documentului se referă la România, Serbia și Muntenegru care "trebuie să fie evacuate; lor li se vor restitui teritoriile care le-au fost ocupate". Nu se specifica însă despre ce teritorii este vorba, cele cucerite de inamic în timpul războiului sau cele aflate sub dominație străină. Tot prin articolul 11 al programului Serbiei i se asigură "acces liber la mare". Relațiile între statele Balcanice însă trebuiau "să fie fixate în mod radical la inspirația puterilor, urmând liniile stabilite istoricește". Punctul următor al programului se referea la părțile turcești ale actualului imperiu, cărora li se va asigura "deplină libertate și suveranitate". Celelalte popoare aflate sub stăpânire otomană se vor bucura de "o dezvoltare fără obstacole, autonomia lor trebuie să fie dată". Dardanelele vor fi deschise în permanență, ele constituind "o trecere liberă pentru navele și pentru comerțul tuturor națiunilor sub garanții internaționale". Penultimul articol al programului se referea la realizarea unui stat polonez independent cu acces liber la mare. Cel din urmă punct avea în vedere crearea unei societăți generale a națiunilor care, în virtutea unor convenții formale, să "furnizeze garanții reciproce de independență politică și teritorială micilor ca și marilor state"⁸.

Cu toate limitele sale, determinate de unele prevederi ambigui, neclare, care au creat confuzii, programul în 14 puncte al președintelui Wilson a avut un rol important în schimbarea hărții politice mondiale cu deosebire a celei europene. Documentul recunoștea dreptul popoarelor asuprite din cele patru imperii europene la libertate și o dezvoltare independentă pe plan economic, social și politic. Cele 14 puncte ale șefului executivului american au constituit o adevărată cotitură în lupta popoarelor asuprite. Ele au determinat, în același timp, afirmarea principiului naționalităților.

După lansarea celor 14 puncte, numeroase mutații politice încep să apară în Europa. Încă din octombrie 1917 au avut loc alegeri pentru Parlamentul Finlandei unde majoritatea a fost obținută de partidele burgheze. La 6 decembrie 1917 Corpurile Legiuitoare finlandeze au proclamat Finlanda stat independent. La 31 decembrie 1917, Consiliul Comisarilor Poporului al Republicii Socialiste Federative Ruse a recunoscut independența Finlandei printr-un decret care purta semnătura lui Vladimir Ilici Lenin și Iosif Visarionovici Stalin. Ulterior, decretul a fost aprobat și de Comitetul Executiv Central al R.S.F.S.R.⁹ În lunile februarie- martie 1918 s-au desprins și alte popoare din Imperiul

8. Vezi Relații internaționale în acte și documente 1917-1939, vol I, București, 1974, p. 12-14; Culegere de texte pentru istoria universală, epoca modernă, vol. II, (1848-1918), București, 1974, p. 332-333; Mircea N. Popa, Lucia Popa ș. a., Primul război mondial 1914-1918. Texte și documente, București, 1981, p. 400-402

9. Cf. Roy Medvedec, Despre Stalin și stalinism, București, 1991, p. 21.

rus, care și-au format state independente: letonii, estonii, lituanienii. Prin actele din 7 noiembrie 1917 și 9 ianuarie 1918 Ucraina își proclamă independența. Între rușii bolșevici și ucrainenii începe un aprig război civil încheiat prin căderea Kievului în mâinile bolșevicilor la 26 ianuarie 1918¹⁰.

În aceste condiții, la 24 ianuarie/5 februarie 1918, Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) s-a proclamat "în unire cu voința norodului, Republica Moldovenească slobodă, de sine stătătoare și neatârnată, având ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor". Proclamația justifica realizarea acestui act prin împlinirea deja a Republicii Democratice a Ucrainei, "vecina noastră de peste Nistru care s-a proclamat neatârnată, având ea singură dreptul de a-și hotărî soarta în viitor", și noi astfel ne-am despărțit de Rusia și republicile alcătuite în vechile ei hotare". Semnatarii documentului subliniază că obținerea independenței este o necesitate legică, necesară a însăși dezvoltării istorice.

Pe plan intern, tânăra republică își propune acordarea de drepturi depline tuturor națiilor. Sfatul Țării și Sfatul miniștrilor Republicii Moldovenești au obligația să hotărască în cel mai scurt timp "trecerea pământului în mâinile plugarilor fără plată, pe temeiul împărțirii drepte". Sfatul Țării are în vedere, de asemenea, în cel mai scurt timp posibil elaborarea unor măsuri cu caracter social-economic profund democratic care "să îndeplinească nevoile de azi ale țării în scopul de a ne scoate din bezna întunericului, sărăciei și foamei".

În politica externă, Republica Moldovenească neatârnată va urmări statornicirea păcii și înțelegerii prietenești cu toate țările mai îndepărtate, mai apropiate sau vecine. Proclamația condamna cu fermitate războiul, socotindu-l "cel mai mare vrășmaș al noroadelor și țărilor". Semnatarii documentului se pronunțau pentru încheierea cât mai grabnică a păcii obștești, democratice, în înțelegere cu toți întovărășiții¹¹.

Concomitent, în România se produc profunde transformări. Situația militară se agravează. Prin ieșirea Rusiei din război, odată cu semnarea armistițiului și apoi a păcii, armata română rămâne singură în fața adversarului. În aceste împrejurări, la 26 noiembrie/9 decembrie 1917 a fost semnat armistițiul și au început tratativele de pace cu Germania și aliații săi. Noile condiții militare determină o serie de mutații politice. La 29 ianuarie/10 februarie 1918, guvernul condus de Ion I.C. Brătianu este înlocuit cu un cabinet prezidat de generalul Alexandru Averescu¹². Scopul noului minister era acela de a încheia pace în condiții cât mai avantajoase. La 20 februarie/5 martie 1918 Al. Averescu a încheiat Tratatul preliminar de pace cu Tripla Alianță la Bufta. Potrivit documentului, România se obliga: 1) să cedeze Puterilor Centrale Dobrogea până la Dunăre, aceste puteri urmând să asigure țării noastre o ieșire la mare, un drum comercial până la Marea Neagră; 2) se admit în principiu rectificările de frontieră ale Austriei către România; 3) se acceptă, în principiu, stabilirea raporturilor economice conform situației; 4) România va demobiliza 8 divizii din armata ei actuală; 5) România avea obligația să licențieze pe toți ofițerii străini și inamicii puterilor aliate prin Moldova și Basarabia către Odesa; 6) România trebuia să părăsească toate teritoriile ocupate în Austro-Ungaria.

10. Cf. Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Ediție de Stelian Neagoe, București, 1991, p. 375.

11. Ștefan Ciobanu, *La Besarabie sa polition, son passé, sa culture*, Bucarest, 1941, p. 107-109, anexa VI; Dr. P. Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru 1812-1918, Iași 1924*, p. 223.

12. Arh. St. București, fond Casa Regală, dos. 7/1918, f. 23

Articolul final stipula că Tratatul se va aplica imediat în patru zile începând de la 5 martie 1918. Se vor încheia tratate speciale cu fiecare, putere, în baza acestui tratat semnat la Bufta¹³.

Tratatul astfel conceput avea un profund caracter anexionist, de cotoșire. El afecta grav independența și suveranitatea națională. Din aceste motive a fost primit cu ostilitate de numeroși oameni politici și de opinia publică din țara noastră, precum și majoritatea opiniei publice europene. În Consiliul de Coroană din 24 februarie/9 aprilie 1918, regele Ferdinand s-a referit la preliminarile de pace de la Bufta, afirmând: "le-am admis cu credința că ele sunt trecătoare". La rândul său Takș Ionescu a respins acest document, iar Ion I.C. Brătianu a criticat condițiile păcii, arătând că ele pot fi îmbunătățite de guvern¹⁴.

Presiunile Puterilor Centrale erau tot mai accentuate, întrucât urmăreau să încheie pacea cât mai repede. Generalul Averescu nu dorea însă să semneze tratatul de pace oricum, ci în condiții avantajoase, deoarece nu vroia ca să piardă popularitatea destul de ridicată de care se bucura în rândurile armate și a opiniei publice. Din aceste motive, el a prezentat demisia cabinetului său în fața suveranului la 27 februarie/12 martie 1918¹⁵. Încercând să justifice acest act, Constantin Argetoianu, intim al primului-ministru, arăta că "aprobarea tuturor condițiilor ne-ar fi răpit libertatea și onoarea"¹⁶.

La demisia guvernului averescan au contribuit și Puterile Centrale care își dădeau seama că Al. Averescu era un interlocutor incomod care dovedea consecvență și fermitate în apărarea intereselor naționale românești, iar tratativele pentru semnarea păcii s-ar fi prelungit prea mult. Sesizând acest lucru, Charles J. Wopicka, ceh de origine, ministrul S.U.A. acreditat în România, consemna în amintirile sale publicate la câțiva ani după încheierea războiului: "Germanii au preferat să înlocuiască guvernul generalului Averescu care nu era favorabil propriilor interese"¹⁷. De fapt, primul-ministru desfășura o intensă activitate "între soldații demobilizați, între muncitorii din diferite ateliere" pentru a crea un puternic curent de masă în opinia publică cu scopul de a determina puterile quadruple alianțe să îmbunătățească condițiile de pace înscrise în tratatul preliminar¹⁸.

În vederea semnării păcii cu inamicul în condiții acceptabile, puterea i-a fost încredințată lui Alexandru Marghiloman, șeful Partidului Conservator, care întreținuse bune raporturi cu ocupanții. Noul cabinet era o rezervă politică a monarhiei. Al. Marghiloman a fost numit la 5/18 martie 1918 ca prim-ministru, iar o zi mai târziu a depus jurământul în fața suveranului¹⁹.

Numirea lui Marghiloman la cârma țării a fost un succes al partizanilor alianței cu Puterile Centrale, fiind o schimbare de orientare politică, diametral opusă. Această mutație a fost dictată de împrejurări, fiind singura soluție realistă.

13. Ibidem, dos. 10/1918, f. 1.

14. Nicolae Iorga, Consiliile de Coroană din februarie 1918, în "Revista Istorică", an XVIII, nr. 7-9, iulie-septembrie 1932, p. 209.

15. Arh. St. București, fond Casa Regală, dos. 6/1918, f. 1.

16. Ibidem, dos. 8/1918, f. 1.

17. Charles J. Wopicka, *Secrets of the Balkans. Seven years of a Diplomat's life in the storm centre of Europe*, Chicago, 1921, p. 179.

18. Arh. St. București, fond Casa Regală, dos. 23.1918, f. 1-IV

19. Ibidem, dos. 18/1918, f. 1; vezi detalii: Ion Bulei, *Sistemul politic al României moderne. Partidul Conservator*, București, 1987, p. 436-349.

Pacea încheiată cu guvernul Marghiloman la Buftea-București din 24 aprilie/7 mai 1918 era extrem de apăsătoare. Grânele, petrolul, pădurile care constituiau principalele bogății ale țării se aflau în mâinile dușmanului. Dobrogea, vechi pământ românesc, era încorporat Triplei Alianțe. Armata era demobilizată, șantierele navale de la Giurgiu și Turnu-Severin erau concesionate Puterilor Centrale. România își pierdea independența economică și politică, devenind o semicolonie a Germaniei și aliaților ei²⁰. Paralel însă, guvernul Marghiloman a realizat un act politic de însemnătate deosebită. La 27 martie/9 aprilie 1918, Statul Țării din Chișinău a proclamat cu o majoritate zdrobitoare Unirea Basarabiei cu România: "în puterea dreptului istoric și al dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele să-și notărească soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România"²¹. Aflat în Chișinău, Alexandru Marghiloman a intrat în sala de ședințe, a cerut cuvântul și a făcut o scurtă declarație în care a afirmat: "În numele poporului român iau act de acest vot quasi-unanim și declar că Basarabia este acum unită pe veci cu România, unită și nedespărțită, una și indivizibilă. Am luat act de declarația d-voastră și în numele guvernului declar că o primesc"²².

Prin înfăptuirea Unirii Basarabiei cu România se realizează prima schimbare a hărții politice în sud-estul Europei. Mutații politice vor avea loc în continuare.

La 3 iunie 1918, prim-miniștrii Franței, Marii Britanii și Italiei au dat o declarație în care se recunoaște realizarea unui stat polonez independent: "Crearea unei Polonii unite și independente cu acces la mare constituie - în opinia semnatarilor documentului - una din condițiile unei păci solide și juste în Europa"²³.

Tot un rezultat al schimbărilor politice care aveau loc este și acțiunea Departamentului de război al S.U.A. care, la 9 august 1918, prin ordinul nr. 70, a hotărât aprobarea formării legiunii slave, compusă din sârbi, croați, sloveni, cehi, slovaci, ruteni, alcătuită din regimente de infanterie²⁴.

Pe frontul din vestul Europei aveau loc transformări fundamentale. Succesele aliaților au determinat schimbarea raportului de forțe în favoarea Antantei.

În România s-au produs mutații politice importante. Izolat pe plan internațional ca urmare a înfrângerilor suferite de Puterile Centrale, guvernul Marghiloman nu mai putea supraviețui. Din aceste motive, primul-ministru a prezentat la 24 octombrie/6 noiembrie 1918 demisia guvernului său în fața suveranului²⁵. Cabinetul Marghiloman își încheiase practic misiunea istorică. Condițiile internaționale redeveneau favorabile reintrării în război alături de Puterile Antantei. România nu putea pierde această ocazie. De aceea, la sugestia lui Ion I.C. Brătianu, în aceeași zi este numit prim-ministru generalul Constantin Coandă, recunoscut pentru vederile sale filo-liberale.

20. Vezi detalii la D. Iancovici, *La Paix de Bucarest, 24 aprilie/7 mai 1918*, Paris, 1918, passim; Vintilă Brătianu, *Pacea de robire, București, 1919*, passim; Mircea N. Popa, *La paix de Bucarest*, în "Analele Universității București", seria istorie, an XXIX, 1980, p. 25-36.

21. "Monitorul Oficial", partea I, nr. 8, din 10/23 aprilie 1918; Dr. P. Cazacu, op. cit., p. 233.

22. "Monitorul oficial", partea I, nr. 8, din 10/23 aprilie 1918, vezi și Constantin I. Stan, *Cum s-a realizat Unirea Basarabiei cu România în 1918 ?*, în "Forum", an XXXII, nr. 10/1990, p. 28.

23. Cf. A. Gorski, op. cit., p. 245-246.

24. Cf. Arh. St. București, fond V. Stoica I, ds. 22/1918, f. 62.

25. Ibidem, fond Casa Regală, dos. 54/1918, f. 1; Al. Marghiloman, *Note politice (1897-1924)*, vol. IV, București, 1927, p. 120.

La 28 octombrie/9 noiembrie 1918 când trupele franceze forțau Dunărea, a fost decretată remobilizarea armatei române. Cu acest prilej, suveranul a adresat un apel soldaților pentru a-i chema să lupte în vederea izgonirii "vrășmașului cotropitor din țară" și a înfăptui "visul nostru de atâtea veacuri, Unirea tuturor românilor pentru care în anii 1916-1917 ați luptat cu atâtea vitejie (...) frații voștri (...) vă chiamă pentru această luptă, ca prin avântul vostru să le aduceți eliberarea de sub jugul străin" ²⁶.

Reintrarea României în război de partea puterilor Triplei Înțelegeri era necesară pentru a dovedi fidelitate față de aliații occidentali în vederea eliberării teritoriului și pentru a câștiga noi drepturi în realizarea revendicărilor naționale. Cu acest prilej, generalul Berthelot, care comanda armata de la Dunăre, bun cunoscător al realităților românești, a adresat un apel intitulat în mod sugestiv *La arme!* Documentul condamna cu tărie pe ocupanți care "v-au pustit câmpiile, v-au prădat casele. Ei au adus sclavia și foametea în căminele voastre". Apelul cheamă întreg poporul la luptă contra dușmanului, precizând: "ceasul dreptății a sunat. Peste tot învins, pe alocuri zdrobit, dușmanul este mereu în derivă. A venit ceasul să ardeți petecul de hârtie cu care vi s-a făcut silă la București" ²⁷.

Schimbări importante pe plan politic au loc în toamna anului 1918. Ca urmare a înfrângerilor suferite pe front, rând pe rând capitulează Bulgaria, Turcia, Austro-Ungaria și, în final Germania. Prăbușirea marilor imperii a deschis drumul unor schimbări politice fundamentale. Afirmarea dreptului naționalității nu mai poate fi oprită. Nici încercările de federalizare a monarhiei dualiste nu mai aveau sorți de izbândă. La 5/18 octombrie 1918, Alexandru Vaida Voievod a citit în Parlamentul de la Budapesta, în numele Comitetului Executiv, declarația Partidului Național Român elaborată la Oradea în 30 septembrie/12 octombrie 1918, care proclamă, în virtutea dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, independența națiunii române din Transilvania²⁸. Deputatul român condamna opresiunea căreia i-au căzut victimă fruntașii politici și oamenii de cultură, femei și copii ²⁸.

Declarația de autodeterminare, de separare de Ungaria a națiunii române din Austro-Ungaria a fost un act politic de o însemnătate deosebită. Ea era socotită drept o faptă revoluționară, având o valoare programatică excepțională pentru națiunea română. Documentul a fost primit cu o vie satisfacție de românii aflați în străinătate. Consiliul Național al Unității Românești din Paris a luat în discuție declarația P.N.R. în ședința din 9/22 octombrie 1918. Cu acest prilej, Octavian Goga a salutat documentul propunând să fie popularizat. Marele poet considera că trebuie să se întocmească o adresă din partea consiliului prin care "să se protesteze contra unei Ungarii independente care tinde să înglobeze și pe cele 4 milioane de români". O. Goga indica, de asemenea, ca documentul să afirme că "românii nu recunosc guvernul maghiar dreptul de a reprezenta pe români

26. "Monitorul Oficial", partea I, nr. 176 din 28 octombrie/20 noiembrie 1918; Ion Rusu Abrudeanu, *România în războiul mondial. București, 1921*, p. 245-246.

27. Art. St. București, fond Casa Regală, dos. 103/1918, f. 1; Constantin I. Stan, *Reluarea luptei de către armata română, octombrie-noiembrie 1918*, în "Apulum", XXIII, 1986, p. 355.

28. Numeroase ziare și reviste au publicat declarația, vezi "Drapelul" Lugoj, XVIII, nr. 106 din 6/19 octombrie 1918; "Gazeta poporului" I, nr. 44 din 21 octombrie/3 noiembrie 1918; "Mișcarea", X, nr. 231 din 13/26 octombrie 1918; vezi și Vasile Căpâlnău, Ioan Sabău, Valeriu Achim, Maramureșenii în lupta pentru libertate și unitate națională. Documente (1848-1918), București, 1981, p. 299-300, doc. 155; Vioarel Faur, *Declarația de independență națională, Oradea, 12 octombrie 1918, în Triumful marelui ideal. Făurirea statului național unitar, București, 1988*, p. 249-262; Marcel Stîrban, *Din istoria României 1918-1921. Probleme ale vieții politice, economice și sociale, Cluj-Napoca, 1987*.

și că cer ca poporul român să fie reprezentat la Congresul păcii prin proprii săi delegați" ²⁹. La 18/31 octombrie 1918 s-a constituit la Budapesta Consiliul Național Român Central, format din șase reprezentanți ai P.N.R. și tot șase delegați ai Partidului Social-Democrat. În paralel au fost create consilii naționale în întreaga Transilvanie, în Banat, Crișana, Maramureș. La 2/15 noiembrie noul organism central de conducere a românilor și-a mutat sediul la Arad.

Concomitent, românii aflați în străinătate au făcut noi demersuri pentru recunoașterea aspirațiilor naționale românești. La 31 octombrie 1918, de pildă, generalul Iliescu, care se găsea în Paris, a întreprins noi acțiuni pe lângă guvernările franceze, înaintându-le un proiect privind organizarea statelor din sud-estul Europei. Autorul documentului se pronunța pentru formarea de state independente și suverane în răsăritul Europei ³⁰.

În același timp se intensifică lupta românilor bucovineni. La 14/27 octombrie a fost convocată la Cernăuți o Adunare Națională care a hotărât "Unirea Bucovinei, integrată cu celelalte țări românești într-un stat național independent". Pentru materializarea acestui deziderat s-a stabilit instituirea unui Consiliu Național Român format din 50 de membri. Acest consiliu "ne va reprezenta prin mandatar și la Conferința de Pace, fiind singurul organ reprezentativ al românilor bucovineni" ³¹. La 15/28 noiembrie 1918, în Palatul Mitropolitan din Cernăuți, a avut loc Congresul General al Bucovinei care declară că "ținuturile Sucevei și Cernăuților au făcut pururea parte din Moldova" și pe această bază hotărăște "Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei în vechile ei hotare cu România" ³².

În Transilvania se produc schimbări importante. La 7/20 noiembrie 1918, Consiliul Național Român Central a convocat pentru ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, la Alba Iulia, marea adunare națională a românilor din Transilvania, Banat. În această zi istorică peste 100.000 de oameni au proclamat pentru veșce Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu patria mamă.

Realizarea desăvârșirii unității naționale românești a determinat profunde schimbări politice. În viața politică românească se vor afirma partide din provinciile istorice - P.N.R., Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Țărănesc Basarabean. De asemenea, pe arena politică românească apar noi partide - Liga Poporului și Partidul Țărănesc, formate în vechiul Regat la sfârșitul războiului.

În paralel au loc schimbări politice și în rândurile celorlalte națiuni oprite din Imperiul bicefal. La 18 octombrie 1918 a fost proclamată în mod solemn la Washington independența Cehoslovaciei. Tot în octombrie 1918 a fost lansată Declarația de independență. Documentul condamna cu fermitate pactul dualist austro-ungar,

29. Biblioteca Academiei Române, Secția Manuscrise, cota A. 1687. Procesul-verbal al Ședinței C.N.U.R. din Paris în 9/22 octombrie 1918.

30. Arh. St. București, fond general Dumitru Iliescu, dos. 8/1914-1918, f. 19-27. Proiecte du general Iliescu. Un idée sur l'organisation des états l'est de Europe; Constantin I. Stan, Contribuții ale românilor aflați peste hotare la înfăptuirea idealului național, în toamna anului 1918, în "Acta Musei Porolissensis", XII 1988, p. 628.

31. "Glasul Bucovinei", Cernăuți, I, nr. 3 din 29 octombrie 1918, 1918 la români, Documente externe, vol. II, București, 1983, p. 1176-1177, doc. 381.

32. Arh. St. București, fond Președinția Consiliului de Miniștri, dos. 17/1918-1919, f. 18-19; Idem, fond Casa Regală, dos. 56/1918, f. 6-8; Idem, fond Iancu Flondor, dos. 19/1918, f. 10-13

considerându-l "o conspirație politică a germanilor și ungarilor împotriva noastră personală și a altor națiuni slave și latine din monarhie". El afirma cu tărie necesitatea destrămării Austro-Ungariei care este "o amenințare perpetuă pentru pacea lumii", ridicându-se în contra tendințelor de federalizare a imperiului dualist. Autorii declarației se angajau să garanteze drepturile minorităților naționale care vor fi egale. Totodată se promitea înfăptuirea unor reforme democratice, sociale și economice. "Moșile mari vor fi răscumpărate pentru colonizare internă, privilegiile nobilimii vor fi abolite". Se vor respecta, de asemenea, libertatea completă a conștiinței, religiei și științei, literaturii și artei, de exprimare a presei, se va aplica votul universal. Pe plan extern, tânărul stat cehoslovac își propunea să contribuie la reorganizarea Europei răsăritene³³. Declarația de independență a avut o semnificație politică deosebită, fiind o materializare a dreptului popoarelor ceh și slovac la deplină libertate națională. Ea a fost întocmită de Consiliul Național Cehoslovac care a devenit practic un guvern cehoslovac. În 6/19 octombrie 1918, președintele Wilson a recunoscut deja acest organism ca un cabinet beligerant³⁴.

La sfârșitul războiului, în Cehia și Slovacia a avut loc o regroupare a forțelor politice din interior. Organul suprem al luptei naționale a rămas Consiliul Național, la care a aderat între timp și o parte a liderilor social-democrați, precum și reprezentanți ai slovacilor. O parte a clasei muncitoare cehă s-a grupat în Consiliul socialist, alcătuit din membrii de stânga ai social-democrației și din socialiștii naționali. Au apărut astfel două organisme politice. Între ele exista o unitate de vederi în problema luptei pentru independența Cehoslovaciei care era un obiectiv similar. Existau însă puncte de vedere diferite în chestiuni legate de căile și mijloacele prin care se preconiza înfăptuirea obiectivului comun, dar mai ales în ceea ce privește transformările de ordin social ce urmau a fi realizate în cadrul viitorului stat independent³⁵.

La 19 octombrie 1918, Comitetul Național a respins cu fermitate proiectele de autonomie preconizate de împăratul Carol al Austro-Ungariei. El a declarat că în chestiunea cehă trebuie să se pronunțe reprezentanții poporului, inclusiv cei aflați în străinătate. Între mișcarea națională din interior și cea de emigrație s-au purtat discuții la Geneva, în Elveția. Reprezentanții mișcării din interiorul Cehiei, printr-o declarație, aprobă fără rezerve "politica și întreaga activitate, atât militară, cât și diplomatică a Consiliului Național Cehoslovac cu sediul la Paris, precum și toate angajamentele luate de el în numele poporului cehoslovac cu aliații și puterile amice"³⁶. La Geneva s-a realizat în felul acesta fuziunea deplină a celor două mișcări de eliberare din sânul poporului cehoslovac.

În acest context, la 28 octombrie 1918 Cehoslovacia s-a proclamat republică independentă, iar la 1/14 noiembrie 1918 Thomas G. Masaryk a fost ales ca președinte al primei republici cehoslovace. La sprijinul noilor autorități o contribuție importantă au avut soldații și ofițerii români din Praga, grupați în regimentele 2 Brașov și 51 Cluj, care au fraternizat cu organizația militară a sokolilor, care făceau eforturi susținute de a menține și

33. Arh. St. București, fond V. Stoica, dos. 18/1918, f. 37-45. Declarația de independență a națiunii cehoslovace de către guvernul ei provizoriu (traducere).

34. Constantin Botoran, Milică Moldoveanu, Cehoslovacia, în Afirmarea statelor naționale independente și unitare în centrul și sud-estul Europei..., p. 172.

35. Jean Opcensky, La fin de l'Autriche et la genèse de l'état Tchécoslovaque, Prague, 1928, p. 17.

36. Ibidem, p. 52-54; Eduard Benes, Souvenirs de guerre et de révolution 1914-1918, vol. II, Paris, 1929, p. 393-405.

consolida independența națională a statului cehoslovac. Militarii români au creat o legiune română condusă de căpitanul Alexandru Simion care s-a pus la dispoziția Consiliului Național Cehoslovac³⁷.

În toamna anului 1918 au loc profunde transformări politice și în statele iugoslave. La 17 octombrie 1918 reprezentanții tuturor partidelor iugoslave din Austro-Ungaria au creat la Zagreb, în Croația, Consiliul Național Iugoslav care a preluat puterea politică. Reprezentanții Sloveniei (A. Zoresec), Croației (A. Pavelic) și Serbiei (S. Pribicovic) au semnat cu acest prilej o Declarație dată publicității două zile mai târziu, în care se anunța oficial crearea statului unitar suveran și independent al sârbilor, croaților și slovenilor³⁸.

Concomitent s-au constituit consilii naționale în Dalmția, Slovenia, Bosnia, Herțegovina, Istra, Rijeka, Voevodina, care au recunoscut Consiliul Național Iugoslav ca organ suprem de conducere al popoarelor iugoslave, iar Comitetul executiv al noului organism central drept guvern al tuturor iugoslavilor. La 19 noiembrie 1918 Consiliul Național Iugoslav a proclamat independența statului sârbilor, croaților și slovenilor, act politic de o importanță deosebită.

La 24 noiembrie 1918, la Podgoritză, Marea Adunare Națională din Muntenegru hotărăște înlăturarea de la tron a regelui Petrovici Niegoch și alipirea Muntenegrului la Serbia, formând un stat unitar sub dinastia Karadjieordjie. Hotărârea de unire cu Serbia semnată de toți cei 165 de deputați prezenți (3 absenți fiind bolnavi)³⁹, a avut o importanță deosebită deoarece a marcat o cotitură în istoria poporului muntenegrean.

În aceste împrejurări, la 1 decembrie 1918 a fost proclamat statul unic al tuturor iugoslavilor, făcută de regentul Alexandru. La 29 decembrie 1918 s-a format primul guvern iugoslav sub președinția lui Stoian Protic, având ca vicepreședinte pe A. Korosec⁴⁰.

Puternice frământări politice se produc și în Polonia. Partidul Național Democrat era cel care susținea problema refacerii statului polonez cu ajutorul puterilor occidentale. Lideii acestui partid și ai altor grupări se concentră în jurul Comitetului Național din Paris. În Franța activa, de asemenea, o armată poloneză a generalului J. Haller. O altă grupare politică era alcătuită din Partidul Socialist "Fracțiunea", Partidul Social-Democrat Polonez, Partidul Țărănesc Polonez "Eliberarea" (partid radical), Partidul Țărănesc Polonez "Stânga" s.a.⁴¹.

La 28 octombrie 1918, deputații polonezi din Parlamentul austriac au creat Comisia Poloneză de Lichidare formată din 23 de persoane reprezentând diverse curente politice. Noul organism politic urmărea să preia puterea în Galiția și Silezia theschiniană în scopul "lichidării" legăturilor acestor provincii cu Austria. În fruntea comisiei se găsea Wincenty Witos, lider al Partidului Țărănesc Polonez "Plast", dar un rol important în cadrul

37. Constantin Botoran, Constantin I. Stan, Acțiuni comune ale românilor, cehilor și slovacilor în lupta pentru făurirea statelor naționale unitare și independente și pentru recunoașterea lor internațională (1916-1920), în "Revista de istorie", tom 41, nr. 11, 1988, p. 1090-1091; Ionel Penea, Activitatea legiunii române din Praga, în "Acta Musei Porolissensis", VIII, 1984, p. 449-454.

38. Vezi Ivo J. Lederer, op. cit., p. 52.

39. Ibidem, p. 60.

40. K.S. Chontich, Chandan, L'Unité Yougoslave et le roi Alexander I-er, Paris, 1931, p. 29-31.

41. Milică Moldoveanu, Polonia, în Afirmarea statelor naționale independente..., ed. cit., p. 222.

ei juca și Ignay Daszynsky, conducător al partidului Social-Democrat Polonez. La 31 octombrie 1918 Comisia preia în fapt puterea la Cracovia ⁴²:

În noaptea de 6/7 noiembrie 1918 s-a constituit la Lublin Guvernul popular provizoriu al Republicii polone în frunte cu Ignay Daszynski. Ministrul de război în noul cabinet era Eduard Rydzsmigly. În 7 noiembrie 1918 a fost lansat un manifest intitulat Către poporul polonez în care era sintetizat programul noului guvern prin care se proclama refacerea statului independent polonez într-o republică democratică. Documentul anunța largi reforme democratice, economice, sociale, politice. Erau garantate libertățile democratice, precum și drepturi egale pentru minoritățile naționale ⁴³. Acest guvern nu a putut să pună în aplicare reformele preconizate deoarece existența lui a fost scurtă. La 10 noiembrie 1918 s-a întors din detenție J. Pilsudski, care la 17 noiembrie 1918 formează un guvern de centru- stânga în frunte cu socialistul Jedrozej Moraczewski, în cadrul căruia preia personal departamentul armatei. În paralel, Pilsudski a informat prin telegrame pe președintele S.U.A., guvernele Marii Britanii, Franței, Italiei, Japoniei, Germaniei, notificându-se "existența statului polonez independent în care erau cuprinse toate pământurile Poloniei unificate" ⁴⁴.

Consolidarea puterii centrale în Polonia va mai dura însă circa doi ani, când se vor înlătura divergențele între Comitetul Național Polonez condus de R. Brnowski. Prima grupare se baza pe Partidul Țărănesc Polonez "Piaś", condus de Wincenty Witos, având ca bază politică marea burghezie și moșierime, țăranimea bogată. J. Pilsudski se sprijinea pe Partidul Socialist Polonez, Partidul Țărănesc Polonez "Eliberarea" și conta pe mica burghezie intelectualizată, țăranimea mijlocasă. În cele din urmă, cele două tabere au ajuns la înțelegere, astfel încât la 16 ianuarie 1919 se creează un guvern central în frunte cu Ignacy Paderewski, renumitul pianist, căruia i se subordonează guvernele regionale care sunt treptat dizolvate, precum și Comitetul Național din Paris. Noul cabinet va fi recunoscut de S.U.A. la 30 ianuarie, de Franța la 24 februarie, Anglia - 25 februarie și Italia la 27 februarie.

România a primit cu vie satisfacție formarea statului polonez independent. Într-un răspuns al guvernului român trimis la 4 ianuarie 1919 ca urmare a unei telegrame expediate de I. J. Paderewski, se preciza că "Românii au văzut cu bucurie Europa restabilind Polonia în drepturile sale și independența sa. O nedreptate evidentă a trecutului este reparată". În luna 1919 sosea la București ministrul plenipotențiar al Poloniei, Alexander Skrzynski, în timp ce la Varșovia, conform decretului regal din iulie 1919, a fost trimis în aceeași calitate, Alexandru Florescu ⁴⁵.

Transformări politice importante se petrec și în Albania. În anii primului război mondial pe teritoriul albanez s-au aflat trupe străine care au provocat mari pagube.

La 25 decembrie 1918 a avut loc "Congresul de la Durres", unde s-a hotărât crearea unui guvern provizoriu condus de Turhan Pasha Permeti. Aici s-a fixat delegația albaneză care urma să participe la Conferința de Pace de la Paris. În cadrul acestui for internațional, deși au venit delegați ai colonilor albaneze din Turcia, România și S.U.A.,

42. Ibidem.

43. *Historie de Pologne*, Varșovia, 1971, p. 620-621.

44. Vezi Robert Machray, *The Poland of Pilsudski (1914-1936)*, London, 1936, p. 74-76.

45. Viorica Moisuc, *Varșovia, în Reprezentanțele diplomatice ale României*, vol. II, 1911-1939, București, 1971, p. 14.

care au susținut cu tărie drepturile albanezilor, s-a hotărât ca Albania 'să rămână sub "protectorat italian".

Frământările politice continuă, au loc mitinguri și demonstrații împotriva ocupanților italieni, culminând cu ampla manifestație de la Vlora din 28 noiembrie 1919. În aceste condiții se întrunește la sfârșitul lunii ianuarie 1920 Congresul de la Lushirja, care hotărăște continuarea luptei pentru apărarea independenței și integrității teritoriale. La 11 februarie 1920 noul guvern național ales în entuziasmul populației își face intrarea în Tirana, având în frunte pe Suleiman Delvina. Portul Vlora era însă în mâinile italienilor. Comitetul "Apărării naționale" care dispunea de cca 4.000 de voluntari adresează un ultimatum generalului S. Placentini care comanda un corp expediționar de 20.000 de ostași. La 5 iunie, revoluționarii albanezi încep atacul asupra Vlorei. După lupte grele, la 2 august 1920, guvernul italian este nevoit să încheie Protocolul de la Tirana prin care se obligă să-și retragă trupele din Albania și să recunoască suveranitatea albanezilor asupra Vlorei⁴⁶.

Importante transformări politice au loc și în rândurile statelor învinse. În Austria situația era complexă la sfârșitul războiului. Împăratul Carol a încercat să salveze ce se mai putea salva, dar manifestul său intitulat Către popoarele mele credincioase nu a avut nici un răsunet. Monarhia bicefală construită pe minciună, înșelătorie și asuprire națională se dezmembra vizibil. La 18 octombrie 1918, printr-un manifest se anunța că Austria va deveni stat federal. La 24 octombrie 1918 s-a constituit un nou cabinet sub conducerea lui Lammasen, care a încercat să negocieze cu naționalitățile pe o bază nouă, preconizând ca statele naționale create în mod liber să păstreze între ele o legătură comună, un consiliu executiv comun. Proiectul a eșuat însă, deoarece popoarele asuprite doreau acum să se dezvolte liber, fără nici o îngrădire.

Mutații importante au loc și în Ungaria. La 31 octombrie 1918 a fost creat un guvern de coaliție în frunte cu contele Karoly Mihaly care a proclamat la 16 noiembrie 1918 Ungaria republică independentă. În fruntea noului stat a fost ales contele Karoly, liderul Partidului Independenței Ungariei, la 11 februarie 1919.

Guvernul Karoly adoptă o serie de reforme politice democratice. La 22 noiembrie 1918 a fost promulgat sufragiul universal pentru toți locuitorii adulți ai Ungariei, s-a trecut la pregătirea reformei agrare, s-a ordonat demobilizarea armatei. Noul cabinet nu a recunoscut dreptul la autodeterminare al popoarelor asuprite din fosta monarhie dualistă. Se preconiza crearea unei "Elveții danubiene". Pe plan social au loc frământări. Încep să se organizeze muncitorii, care ocupă fabricile și uzinele, alungându-i pe patroni. Sunt declanșate greve. De aceea, guvernul acordă ziua de lucru de 8 ore, ia măsuri pentru micșorarea șomajului⁴⁷. Criza socială și politică devenise tot mai acută. Partidul Comunist, constituit în noiembrie 1918, își intensifică activitatea. Grevele și manifestațiile se țin lanț. Partidul Social-Democrat fuzionează cu Partidul Comunist, iar la 21 martie 1919 se constituie un nou guvern, prezidat de social-democratul Sandor Garbai, având la

46. Gelu Maksutovici, Albania, în Afirmarea statelor naționale independente unitare, ed. cit., p. 142-144.

47. Gheorghe N. Căzan, Masele populare în revoluția burghezo-democratică din Austro-Ungaria în anul 1918, în 60 de ani de la făurirea statului național unitar, București, 1978, p. 126-127.

conducerea ministerului de externe pe comunistul Bela Kun. S-a creat în fapt Republica Ungară a Sfaturilor ⁴⁸.

După cum este știut, armata roșie ungară a lansat la 20 iulie 1919 ofensiva împotriva armatei române care a fost, de altfel, obligată să se retragă. Înaintarea trupelor noastre în Ungaria are la bază numeroasele și dese provocări și atacuri ale forțelor maghiare. În august 1919, cu acordul aliaților, armata română ocupă Budapesta ⁴⁹. La 1 august 1919 întregul Directoriu a demisionat, luând sfârșit Republica Ungară a Sfaturilor. În perioada următoare au loc numeroase frământări politice, există o instabilitate politică care a favorizat comiterea a circa 5.000 asasinate. Profitând de această stare de confuzie, la 1 martie 1920 amiralul Miklos Horthy a fost ales regent al Ungariei, care devenea stat național și independent, fapt recunoscut prin tratatul de la Trianon din 4 iunie 1920. Tot prin acest act se recunoștea formarea statelor naționale independente și unitare în centrul și sud-estul Europei - Cehoslovacia, Iugoslavia, Polonia, România.

Anul 1918 este caracterizat deci prin profunde mutații politice. Avem de-a face cu o diversificare a spectrului politic în România și în celelalte state. Tendența generală este către democratizarea vieții politice, prin elaborarea de legi cu caracter larg democratic, cu deosebire reformele agrară, electorală, garantarea libertăților democratice. Europa centrală și sud-est europeană intra astfel într-o nouă etapă a dezvoltării sale istorice. În același timp, noile state create pe ruinele marilor imperii se preocupă de stabilirea de relații noi între ele pe plan economic, politic, militar, diplomatic. Un exemplu al unei asemenea colaborări l-a constituit Mica Înțelegere creată între România, Cehoslovacia și Iugoslavia în primii ani de după război.

48. Vezi *Histoire de Hongrie des origines a nos jours* sous la direction de Ervin Pamlény, Budapest, 1974, p. 465-467.

49. Arh. St. București, fond P.C.M., dos. 30/1920, passim.

LES CHAGEMENTS CONCERNANT LA SITUATION POLITIQUE DES ÉTATS DU CENTRE ET DE SUD-EST DE L'EUROPE DANS L'ANNÉE 1918

- Résumé -

L'auteur présente l'évolution des États de cette partie de l'Europe, dans le cadre politique fondé par les victoires de l'Antante sur les Puissances Centrales et sur l'écroulement de l'Empire Tsariste. On met en évidence les efforts des peuples opprimés par les empires: Tsariste et Autriche-Hongrois, et l'effort de ces peuples pour constituer leur États Nationaux.

Un important rôle dans la réalisation de ces desideration a eu le programme wilsonian dans les 14 points, émis dans le 8 janvier 1918. Un important lieu dans le cadre de l'article, est réservé à la paix asservissante signée à Buftea- București dans le 24 avril /7 mai 1918 par le gouvernement Marghiloman.

Aussi, l'auteur s'arrete sur les importants eveniments de l'automne de l'année 1918, qui ont préparé la Grande Union de 1 èr Decembre 1918.